

**Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
Факультет психології та соціології
Кафедра педагогічної та вікової психології**

Ігор Мудрак

ВІКТИМОЛОГІЯ ТА ПЕНІТЕНЦІАРНА ПСИХОЛОГІЯ

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Луцьк 2018

УДК 343.988(072)+343.811:159.9(072)

М – 89

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі
Українки (протокол № 2 від 17. 10. 2018 р.)

Рецензенти:

Гошовська Д.Т., кандидат психологічних наук, доцент
кафедри педагогічної та вікової
психології Східноєвропейського
національного університету імені Лесі
Українки

Савчук Н.А., кандидат психологічних наук, доцент кафедри
освітніх педагогічних технологій Академії
рекреаційних технологій і права

Мудрак І.А.

М-89 Віктимологія та пенітенціарна психологія: методичні
рекомендації до практичних занять / Ігор Аркадійович
Мудрак. – Луцьк : СНУ імені Лесі Українки, 2018. - 24 с.

У методичних рекомендаціях представлені завдання до
практичних занять з навчального курсу «Віктимологія та
пенітенціарна психологія» для студентів освітнього ступеня
«магістр» денної та заочної форм навчання спеціальності
«Психологія».

УДК 343.988(072)+343.811:159.9(072)

© Мудрак І.А., 2018

© Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, 2018

ЗМІСТ

Вступ.....	4
План практичних занять:.....	5
1. Види та структура віктимності.....	5
2. Предмет, завдання та місце пенітенціарної психології в системі психологічних наук.....	6
3. Принципи та закономірності пенітенціарної психології.....	7
4. Методи пенітенціарної психології.....	8
5. Поняття про особистість та методика вивчення особистості засудженого.....	9
6. Особливості мікросередовища засуджених...	13
7. Психологічні особливості персоналу ДКВС...	15
Питання підготовки до підсумкового контролю.....	17
Рекомендована література.....	20

ВСТУП

Найважливіший напрямок діяльності юридичної психолога - пенітенціарна психологія. Ця галузь психології вивчає психологічні факти, закономірності та механізми поведінки засуджених у виправних установах, соціально-психологічні явища, що виникають в їх середовищі, а також ефективність засобів впливу, що застосовуються співробітниками виправних установ в процесі виконання різних видів покарання.

Метою навчальної дисципліни «Віктимологія та пенітенціарна психологія» є засвоєння понять і закономірностей у сфері теорії та практики пенітенціарної психології, опанування основним інструментарієм вивчення особистості засуджених, особистості працівників та колективу ДКВС; самопізнання і саморозвитку; набуття теоретичних знань, практичних умінь та навичок з використання психолого-педагогічних технологій, створення теоретичного підґрунтя для подальшого практичного використання отриманих знань та соціально-виховної роботи з засудженими.

Завданнями вивчення дисципліни є:

- отримати уявлення про основні поняття та методи пенітенціарної психології;
- дослідити характеристики об'єктів психологічного вивчення (особистість, група, колектив) пенітенціарної науки;
- вивчити психологічні особливості діяльності та спілкування засуджених та їх специфіку в умовах УВП;
- з'ясувати природу та динаміку соціально-психологічних явищ та їх специфіку в умовах УВП;
- вивчити психологічні особливості діяльності працівників ДКВС.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Види та структура віктимності

1. Віктимність та її основні властивості.
2. Види віктимності.
3. Криміногенне значення віктимності.
4. Страх перед злочинністю як криміногенний фактор.
5. Сучасний стан та віктимологічна характеристика злочинів неповнолітніх.
6. Криміногенні чинники злочинних посягань стосовно жінок.
7. Віктимологічне запобігання, припинення та профілактика злочинів учинених стосовно неповнолітніх.
8. Причини та умови вчинення злочинів, пов'язаних із сексуальним насиллям.
9. Віктимологічна детермінація злочинів, учинених стосовно осіб похилого віку.

Віктимність. Категорії віктимності (індивідуальна віктимність, видова віктимність, групова віктимність і віктимна масова). Структура віктимності. Рівні віктимізації. Жертва злочину. Комплекс жертви. Віктимна поведінка (конфліктна, провокуюча, легковажна).

2. Предмет, завдання та місце пенітенціарної психології в системі психологічних наук

1. Об'єкт, предмет, мета та завдання пенітенціарної психології.

2. Основні категорії пенітенціарної психології.

3. Міждисциплінарні зв'язки пенітенціарної психології.

4. Історичний розвиток пенітенціарної психології та її становлення в системі наукових знань.

Поняття про пенітенціарну психологію як науку. Пенітенціарна психологія як один із напрямів юридичної психології. Об'єкт пенітенціарної психології. Предмет пенітенціарної психології. Мета пенітенціарної психології. Завдання пенітенціарної психології.

Категорії пенітенціарної психології: покарання, каяття, виправлення засудженого, диференціація виконання покарання, заходи заохочення, злочин, індивідуалізація виконання покарань, людина, норми моралі, обов'язок засуджених, опіка, піклування, правова поведінка, правовий статус особистості, правовідносини, проступки, режим відбування покарань, ресоціалізація, юридична відповідальність.

Міждисциплінарні зв'язки пенітенціарної психології: соціальна психологія, загальна психологія, педагогічна психологія, практична психологія, психологія праці,

психологія суїцидальної поведінки, кримінально-виконавче право, кримінологія, економіка та ін.

Основні періоди розвитку історії пенітенціарної психології. Розвиток ідей пенітенціарної психології в античні часи та середньовіччя. Погляди Ч. Бекарія, М.П. Марата, І. Бентама на покарання. Тюремна система XVIII сторіччя. Погляди Джона Говарда на «пенітенціарну систему». Біологізаторські теорії злочинця (Ф. Галь, Ч. Ломброзо) та їх критика. Періодизація розвитку пенітенціарної психології в радянські часи. Розвиток пенітенціарної ідеї в Україні.

3. Принципи та закономірності пенітенціарної психології

1. Соціально-психологічні проблеми пенітенціарної психології. Прикладні галузі пенітенціарної психології.

2. Загальнометодологічні та специфічні принципи пенітенціарної психології.

3. Принципи вивчення особистості, групи (колективу) засуджених.

4. Пенітенціарні теорії й моделі тюремних установ.

Поняття про принципи. Загально-методологічні принципи пенітенціарної психології. Принцип єдності свідомості і діяльності. Принцип розвитку. Принцип комплексного та системного підходу. Принцип науковості. Принцип диференціації та індивідуалізації.

Загальні і специфічні принципи. Принцип об'єктивності. Принцип всебічності. Принцип комплексного підходу. Принцип динамічного вивчення. Принцип цілеспрямованості і активності. Принцип єдності процесів вивчення і ресоціалізації особистості. Принцип особистісного підходу. Принцип можливості виправлення. Принцип суб'єктивної активності. Принцип ресоціалізації та гуманного ставлення до особистості. Принцип цілісності процесу виправлення.

Поняття закономірностей пенітенціарної психології.
Характеристика закономірностей пенітенціарної психології.

4. Методи пенітенціарної психології

1. Методи дослідження пенітенціарної психології.
Спостереження. Експеримент.

2. Бесіда. Інтерв'ю. Анкетне опитування.

3. Біографічний метод. Метод незалежних характеристик. Метод аналізу продуктів життєдіяльності.
Тести. Соціометрія. Знайомство зі справою.

4. Методи впливу на засудженого.

Методи дослідження. Спостереження (види, їх характеристика). Експеримент (види, їх характеристика). Бесіда (умови корисності, аспекти оцінки). Інтерв'ю (мета використання, види). Анкетне опитування (мета, технологія

розробки анкети). Біографічний метод (мета, особливості оцінки, контент-аналіз). Метод незалежних характеристик (мета, особливості проведення). Метод аналізу продуктів життєдіяльності. Тести. Соціометрія (процедура проведення, форми). Знайомство зі справою. Соціально-психологічні методи виправлення засудженого: вимога (форма подання, контроль реалізації) заохочення (залежність від складності), переконання (форма подання, умови ефективності), навіювання (форма подання, види, умови ефективності), позитивний приклад, примус, покарання (необхідність, умови ефективності) та ін. Умови використання методів виправлення: індивідуальний підхід, формування потреби самовиховання та ін.

5. Поняття про особистість та методика вивчення особистості засудженого

1. Поняття особистості засудженого.
2. Індивідуально-психологічні особливості особистості засудженого.
3. Соціально-психологічні особливості особистості засудженого (ув'язненого).
4. Пізнавальні процеси особистості засуджених.
5. Особливості емоційної сфери засуджених.

6. Психічні стани засуджених та динаміка їх протікання в умовах позбавлення волі.

7. Вольові процеси засуджених.

8. Особливості девіантної поведінки засуджених неповнолітніх, жінок, хворих на алкоголізм та наркоманію. Профілактика девіантної поведінки засуджених.

9. Поняття суїциду. Особливості суїцидальної поведінки в місцях позбавлення волі. Шляхи профілактики суїцидальної поведінки засуджених.

Поняття «особистість». Поняття особистості правопорушника. Психологічні ознаки особистості. Поняття соціалізації та ресоціалізації особистості. Особливості особистості засудженого. Структура особистості засудженого. Психічні процеси. Досвід. Спрямованість.

Поняття «психічні процеси». Пізнавальні психічні процеси засуджених: відчуття, сприймання, увага, уявлення, пам'ять, уява, мислення, мова. Особливості емоційної сфери засуджених: емоції, почуття. Особливості емоційної сфери засуджених. Психічні стани засуджених та динаміка їх протікання в умовах позбавлення волі. Поняття «психічні стани». Типові психічні стани засуджених: очікування, туга, безнадійність, приреченість, нудьга, апатія, особливості появи та прояву. Класифікація психічних станів засуджених: позитивні (спокій, впевненість, гармонія, врівноваженість,

ейфорія, надія) та негативні (розпач, безнадія, апатія, фрустрація, нудьга, депресія). Динаміка психічних станів засуджених від арешту до завершення відбування покарання, етапи.

Вольові процеси засуджених. Поняття «воля». Види волі (пригнічена, слабка, гіпертрофована, сублімована). Вольові властивості особистості (цілеспрямованість, рішучість, наполегливість, самостійність, витриманість та ін.). Воля і вольові зусилля. Недоліки вольової активності засуджених (імпульсивність, невитриманість, нестійкість та ін.). Формування позитивних вольових якостей засуджених (режим, вимоги, тренування, постійне диференційоване стимулювання та спрямування засуджених на подолання труднощів).

Поняття «норми». Функції норм. Поняття «відхилення». Поняття «девіації». Види девіантної поведінки. Позитивні та негативні девіації. Делінквентна поведінка. Особливості девіантної поведінки засуджених.

Фізичні детермінанти девіантної поведінки. Психічні детермінанти девіантної поведінки. Педагогічні детермінанти девіантної поведінки. Соціальні детермінанти девіантної поведінки. Моральні детермінанти девіантної поведінки. Світоглядні детермінанти девіантної поведінки. Особливості девіантної поведінки засуджених неповнолітніх та жінок.

Профілактика девіантної поведінки засуджених. Інформування. Бесіди. Психокорекція. Метафоризація. Логічне обґрунтування. Регулювання емоційних станів. Психодрама. Рольова гра. Тренінг. Самоконтроль. Методи самоконтролю. Індивідуальна допомога. Самодопомога.

Поняття суїциду (самогубство). Форми самогубств (завершений, незавершений, розширений суїцид). Фази суїцидальної поведінки: передсуїцид (переддиспозиційна та суїцидальна фази) та постсуїцидальний період. Особливості перебігу: суїцидальні думки, помисли, наміри, дії. Основна типологія суїцидальної поведінки: дійсна суїцидальна поведінка, афективні суїцидальні дії, демонстративно-шантажна суїцидальна поведінка. Класифікація суїцидальних дій: прямі, непрямі, монологічні, діалогічні, завершені, незавершені, одномоментні, пролонговані, перманентні, імпульсивні та ін. Причини та чинники суїциду. Біологічні, соціальні та психологічні причини суїциду. Чинники підвищення ризику суїцидальної поведінки (фізіологічні, психологічні, об'єктивні). Особливості суїцидальної поведінки в місцях позбавлення волі. Ознаки суїцидальної поведінки засуджених. Прояви вищого ступеня ризику суїциду. Суїцидонебезпечні категорії засуджених. Шляхи профілактики суїцидальної поведінки засуджених (покращення СПК, виявлення та усунення чинників

суїцидальної поведінки). Рекомендації щодо ефективного проведення бесіди із суїцидентом.

6. Особливості мікросередовища засуджених

1. Психологія груп та колективів засуджених.
 2. Соціально-психологічні особливості особистості засудженого (ув'язненого).
 3. Особливості диференційованого підходу до засуджених.
 4. Психологічні особливості неповнолітніх засуджених.
 5. Психологічні особливості засуджених юнацького, зрілого, літнього й старечого віку.
 6. Психологічні особливості засуджених жінок.
 7. Особливості конфліктів в середовищі засуджених.
- Особливості профілактики та розв'язання конфліктів в УВП.

Поняття «група» та «колектив». Класифікація груп. Поняття формальної та неформальної групи. Ознаки формальної та неформальної групи. Ознаки колективу за А.С. Макаренком. Особливості груп засуджених. Формування колективної думки. Правила формування колективної думки. Формування колективного або групового настрою. Фактори формування колективного настрою. Поняття «мікросередовища засуджених». Особливості

мікросередовища засуджених. Структура мікросередовища засуджених. Поняття «мала неформальна група». Ознаки малої неформальної групи засуджених. Особливості МНГ засуджених. Типи МНГ. Характеристики МНГ засуджених. Причини утворення МНГ засуджених. Малі неформальні групи засуджених з негативною спрямованістю. Лідер малої неформальної групи засуджених. Авторитет лідера. Функції лідера. Психологічна та соціально-виховна робота в МНГ. Формальні, неформальні відносини в групі. Особливості міжособистісних відносин засуджених. Поняття «стратифікація». Фактори особистісної позиції засудженого в неофіційній структурі. Особистість та статус засудженого в групі.

Поняття «конфлікт». Причини конфліктів серед засуджених в УВП: об'єктивні та суб'єктивні. Поняття «конфліктна ситуація». Класифікація конфліктів в УВП: за об'єктом, за змістом, за тривалістю, за результатом. Конфлікти деструктивного та конструктивного характеру. Особливості конфліктів в середовищі засуджених. Причини виникнення. Образ типового «конфліктного» злочинця. Методика вирішення конфліктів в середовищі засуджених: прийоми структурного методу, прийоми міжособистісного врегулювання. Схема розв'язання конфлікту. Контроль конфліктних ситуацій. Особливості профілактики та

розв'язання конфліктів в УВП. Рекомендації з профілактики конфліктів в УВП. Рекомендації персоналу щодо виходу із конфліктної ситуації. Робота з основними категоріями засуджених з метою профілактики конфлікту. Заходи профілактики конфліктів. Прогнозування конфліктних ситуацій. Планування профілактичних засобів.

7. Психологічні особливості персоналу ДКВС

1. Особливості діяльності працівників ДКВС. Вимоги до особистості працівника ДКВС.

2. Поняття та функції колективу працівників ДКВС.

3. Фактори підвищення ефективності діяльності колективу працівників ДКВС.

4. Поняття та характеристика професійної деформації. Психологічні рекомендації з профілактики професійної деформації.

5. Методи психологічної самодопомоги в ситуаціях професійного вигорання.

Особливості діяльності працівників ДКВС. Система професійно значущих властивостей та характеристик працівника ДКВС.

Головні морально-психологічні вимоги до працівників ДКВС. Завдання психолого-педагогічної підготовки працівників ДКВС.

Професіограми за методом В. Л. Васильєва. Структура професіограми правоохоронця. Професіограми основних спеціалізації працівників ДКВС. Соціальна діяльність (загальні, спеціальні якості). Організаційна діяльність. Реконструктивна діяльність. Засвідчувальна діяльність. Комунікативна діяльність. Пошукова діяльність. Соціально-виховна діяльність.

Види колективу. Первинний. Вторинний. Ознаки колективу. Основні характеристики колективу працівників ДКВС.

Функції колективу. Стадії формування колективу. Фактори ефективної організації діяльності колективу. Організаційні фактори. Кадрові фактори. Морально-психологічні фактори.

Поняття «професійна деформація». Прояви професійної деформації працівників ДКВС. Симптоми професійної деформації працівників ДКВС. Компоненти та симптоми професійного вигорання за В.Бойко: напруження, резистенція, виснаження. Прояви професійної деформації (Л.О. Кітаєв-Смик). Стадії професійної деформації. Ймовірність професійної деформації в залежності від стажу служби в УВП. Причини професійної деформації: об'єктивні, суб'єктивні. Загальні причини професійної деформації. Психологічні рекомендації з профілактики професійної

деформації. Напрямки профілактики професійної деформації працівників ДКВС: адміністративно-організаційні, реабілітаційні, виховні. Методи психологічної самопомоги в ситуаціях професійного вигорання: безперервна освіта, саморегуляція психічних станів, аутогенне тренування, психокорекція та ін.

ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Питання розвитку і завдань віктимології.
2. Питання класифікації потерпілих.
3. Віктимологічні профілактики злочинів.
4. Питання віктимологічної профілактики.
5. Види та структура віктимності.
6. Пенітенціарна психологія як наука.
7. Основні етапи історії розвитку пенітенціарної психології.
8. Основні категорії пенітенціарної психології.
9. Принципи пенітенціарної психології.
10. Характеристика основних закономірностей пенітенціарної психології.
11. Класифікація методів пенітенціарної психології.
12. Поняття та ознаки особистості засудженого.
13. Характеристика біопсихічних властивостей особистості.
14. Характеристика психічних процесів особистості засудженого.

15. Характеристика спрямованості особистості засудженого.
16. Принципи вивчення особистості правопорушника.
17. Основні методи вивчення особистості правопорушника.
18. Характеристика основних позитивних психічних станів особистості засуджених.
19. Характеристика негативних психічних станів особистості засуджених.
20. Особливості емоційно-вольової сфери засудженого.
21. Поняття «норми» і «відхилення».
22. Детермінанти девіантної поведінки засуджених.
23. Види девіантної поведінки засуджених.
24. Шляхи профілактики девіантної поведінки засуджених.
25. Поняття та діагностика суїцидальної поведінки в місцях позбавлення волі.
26. Основна типологія суїцидальної поведінки.
27. Фактори суїцидального ризику.
28. Причини виникнення суїцидальної поведінки в місцях позбавлення волі.
29. Шляхи профілактики суїцидальної поведінки в місцях позбавлення волі.
30. Поняття групи та колективу в середовищі засуджених.
31. Психологічні особливості мікросередовища засуджених.
32. Ознаки та особливості малих неформальних груп.
33. Роль лідера у формуванні мікросередовища засуджених.

34. Особливості субкультури засуджених в місцях позбавлення волі.
35. Профілактика поширення субкультури в місцях позбавлення волі.
36. Поняття про конфлікт в середовищі засуджених. Типи конфліктів.
37. Особливості профілактики та розв'язання конфліктів в середовищі засуджених.
38. Вимоги диференційованого підходу до засуджених.
39. Характеристика осіб з позитивною спрямованістю.
40. Характеристика осіб з негативною спрямованістю.
41. Характеристика осіб з пристосовницькою спрямованістю.
42. Психологічні особливості неповнолітніх засуджених.
43. Психологічні особливості засуджених жінок.
44. Головні морально-психологічні вимоги до працівника ДКВС.
45. Завдання психологічної підготовки працівників ДКВС.
46. Поняття та функції колективу працівників ДКВС.
47. Особистість працівника КВС та колектив. Форми взаємодії.
48. Назвіть основні якості лідера колективу працівників КВС.
49. Фактори підвищення ефективності діяльності працівників ДКВС.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Авдеев В.В. Психологические основы повышения эффективности деятельности работников органов внутренних дел в экстремальных ситуациях / Авдеев В.В. – М.: РИО МВД, 1988.
2. Александров Д.О. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників міліції. Психологічне забезпечення переговорної діяльності / Александров Д.О., Кондратьев Я.Ю. – К.: НАВСУ, 2003.
3. Александров Д.О. Психологічне забезпечення оперативно-службової діяльності працівників ОВС (професійно-психологічна підготовка працівників оперативних підрозділів) / Александров Д.О., Юхновець Г.О., Казміренко Л.І. та ін. – К., 2002.
4. Будякова Т.П. Примирення з "особливим" потерпілим (віктимологічні аспекти) / Будякова Т.П. // Відомості Верховної Ради, 2006. - № 4 - С.11-18
5. Водолазский Б.Ф. Психологические особенности личности осужденного: Учеб. пособие / Водолазский Б.Ф. - Омск, 1982.- 32с.
6. Глоточкин А.Д. Исправительно-трудовая психология / Глоточкин А.Д., Пирожков В.Ф. – М., 1990
7. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості / Гошовський Я. – Дрогобич: Коло, 2008. – 479с.
8. Єрмакова Л.А. Жертви шахрайства: віктимологічні профілактика / Єрмакова Л.А. // Громадянин і право, 2006. - № 7 - С.10-16
9. Зотов А.Т. Проблемы диагностики и организации воспитательного процесса с несовершеннолетними, осужденными за повторные преступления: Учеб. пособие. / Зотов А.Т. - Домодедово: ВИПК МВД СССР, 1991.
10. Індивідуальний практикум з навчальної дисципліни "Психологія суїцидальної поведінки" / МВС України. КІВС; Укл. В.В. Сулицький.- К., 2001.- 35с.

11. Ірхін Ю. Б. Психопрофілактична робота з персоналом органів внутрішніх справ. Навчальний посібник / Ірхін Ю. Б. – К.: РВЦ НАВСУ, Київський юридичний інститут, 2005. – 148 с.
12. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода: основи когнітивної теорії конфліктів: Навч. посіб. / Ішмуратов А.Т. – К.: Наук. Думка, 1996
13. Китаев-Смык Л. А. Психология стресса / Китаев-Смык Л. А. – М.: Наука, 1983. – 368 с.
14. Коновалова В. Е. Основы юридической психологии: учебник / В. Е. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – Харьков: Одиссей, 2005. – 352 с.
15. Коновалова В. О. Юридична психологія : підручник / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – Харків: Право, 2008. – 240 с.
16. Коновалова В.О. Юридична психологія / Коновалова В.О., Шепітько В.Ю. Підручник. К. – 2004.
17. Конфліктологія: Підручник / за ред. Л.І. Герасіної, М.І. Панова. – Х.: Право, 2002.
18. Кримінально-виконавче право України: Підручник / О.М. Джужа, І.Г. Богатирьов, О.Г. Колб, В.В. Василевич та ін.; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужа. – К.: Атіка, 2010. – 752 с.
19. ЛопатінаТ.М. Віктимологічна профілактика комп'ютерних злочинів / ЛопатінаТ.М. // Відомості Верховної Ради, 2006. - № 4 - С.11-16.
20. Максименко К. С. Переживання негативних психічних станів особистістю: Метод. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / К. С. Максименко. – К.: КММ, 2011, - 184 с.
21. Медведєв В.С. Професійна деформація співробітників пенітерціарних установ: Навч. посібник / Медведєв В.С. - К., 1996.- 80 с.
22. Медведєв В.С. Кримінальна психологія: Підручник / Медведєв В.С. – К.: Атіка, 2004.

23. Медведєв В.С. Шляхи попередження та подолання професійної деформації працівників УВП / Медведєв В.С. // Проблеми пенітенціарної теорії і практики. Щорічний бюлетень Київського інституту внутрішніх справ. – 1996. – №1.
24. Морозов О.М. Агресивні засуджені: монографія / Морозов О.М., Морозова Т.Р. – К.: МП Леся, 2000. – 204 с.
25. Мудрак І. Психологічні особливості тривожності депривованих підлітків-колоністів : монографія / І. Мудрак. – Луцьк, 2014. – 287 с.
26. Нагаєв В.М. Конфліктологія: Курс лекцій (модульн. варіант) / Нагаєв В.М. – К.: Центр навч. літ-ри, 2004.
27. Орбан-Лембрик Л. Е. Юридична психологія: навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик, В. В. Кошинець. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 448 с.
28. Основи пенітенціарної педагогіки і психології : навч. посіб. / С. Ю. Замула, В. А. Костенко, В. І. Мандра та ін.; за заг. ред. акад. В. М. Синьова. – Біла Церква: Білоцерк. училище ППП КВС, 2003. – 101 с.
29. Основи пенітенціарної психології / Крейдун М.П., Лактіонов О. М., Сорока А.В., Сколов С.І.: Навч. посіб. – Х.: ХНУ імені Каразіна, 2007. – 140 с.
30. Паршаков А.С. Віктимологічні напрямки щодо попередження злочинності проти військової служби / Паршаков А.С. // Право в Збройних Силах. 2005. № 8 - С.14-19
31. Пенітенціарна психологія: навч. посіб. / О. С. Третяк, С. О. Чебоненко. – Чернівці, 2011. – 219 с.
32. Пирожков В.Ф. Криминальная психология / Пирожков В.Ф. – М., 2007 – 704с.
33. Робоча книга пенітенціарного психолога / за ред. В. М. Синьова, В. С. Медведєва. – Київ: МП Леся, 2000. – 224 с.
34. Сабуров А.С. Юридична психологія: Навч. посіб. / Сабуров А.С. - Київ: ТП Прес, 2003. – 207 с.

35. Смирнов Б. А. Психология деятельности в экстремальных ситуациях / Смирнов Б. А., Долгополова Е. В. - Х.: Гуманитарный Центр, 2007. – 276 с.
36. Сулицький В.В. Психологія суїцидальної поведінки / Сулицький В.В. – К.: МП Леся, 2001. – 316 с.
37. Хведчук В.В. Методичні рекомендації "Профілактика самогубств серед осіб, які тримаються в установах виконання покарань" / Хведчук В.В. – К., 2005. – 23 с.
38. Чебоненко С.О. Пенітенціарна психологія: Навчальний посібник / Чебоненко С.О., Третяк О.С. – Чернігів, 2011. – 219 с.
39. Юридическая психология: учебник / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Харьков: НУВД, 2001. – 640 с.
40. Юридична психологія: підручник / за ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. – Київ: КНТ, 2007. – 360 с.
41. Юридична психологія: Підручник / За ред. Л.І.Казміренко, Є.М. Моїсеєва. – К.: КНТ, 2007. – 360 с.
42. Яковець І.С. Первинна класифікація засуджених до позбавлення волі та їх розподіл в установах виконання покарань. Монографія / Яковець І.С. – Харків: Кроссроуд, 2006. – 208 с.

Навчально-методичне видання

Автор: Мудрак Ігор Аркадійович

ВІКТИМОЛОГІЯ ТА ПЕНІТЕНЦІАРНА ПСИХОЛОГІЯ

методичні рекомендації до практичних занять

Друкується в авторській редакції

